

Nieuwsbrief

(Jaargang 2, nr. 1, voorjaar 2016)

In deze nieuwsbrief

Redactioneel.....	1
In Memoriam Willem Cense	2
3e Witness Seminar op 16 maart 2016.....	3
<i>Het begin van de open-hartchirurgie in Nederland</i>	3
Boek van Anton van Hooff	3
Nieuws van Stichting Historisch Verpleegkundig Bezit	4
Video's van Kopstukken	6
<i>Tweede bijeenkomst: Marius Tausk (1902-1990)</i>	6
Gelaten naar Gelaat, impressie van de 9e Domusdag	7
Korte impressie 1 ^e cursusdag Medische Geschiedenis 2016	9
Excursie naar Gent op 28 mei 2016.....	11
Agenda.....	12

Redactioneel

Hierbij ontvangt u, op de drempel van het voorjaar, de eerste nieuwsbrief van de NVMG van 2016. Het bestuur kijkt uit naar een nieuw jaar vol boeiende activiteiten, zie de agenda op de laatste pagina van deze nieuwsbrief. We hopen u ook te verwelkomen op de **Algemene Ledenvergadering, op 23 april aanstaande op Urk**. Er volgt binnenkort meer informatie over deze dag, maar zet u de ALV alvast in uw agenda! Wij zijn verheugd te kunnen melden dat het aantal leden van de NVMG blijft groeien, inmiddels telt de NVMG 285 leden.

Vermeldenswaardig is, dat in het onlangs verschenen Tijdschrift voor Bedrijfs- en Verzekeringsgeneeskunde (nummer 2, jaargang 24, februari 2016), een prachtig artikel is verschenen over Piet Muntendam (1901-1986), naar aanleiding van een gezamenlijk georganiseerde activiteit van de NVMG, het Trefpunt en de medisch-historische club De Moulin. Deze zogenaamde kopstukkenbijeenkomst werd op 19 november 2015 gehouden op Urk. Hieruit blijkt dat de medische geschiedenis en de activiteiten die de NVMG en haar samenwerkingspartners organiseren, een steeds grotere zichtbaarheid en bekendheid krijgen!

In Memoriam Willem Cense

Op 17 november van het vorig jaar overleed Willem Cense. Behalve huisarts in hart en nieren, was het – passend bij zijn vak – een man met een brede maatschappelijke belangstelling. Dat uitte zich onder andere in zijn bestuurlijke activiteiten, maar ook in zijn interesse in geschiedenis, die hij mede vorm gaf in het voorzitterschap van de Stichting Historia Medicinae en als mede initiatiefnemer voor het oprichten van het Trefpunt Medische Geschiedenis op Urk. Hij maakte deel uit van het oprichtingsbestuur en als oud huisarts op Urk wist hij de bestuurscultuur van dokters en de plaatselijke autoriteiten met elkaar te verbinden. Met de nodige humor!

Begin vorig jaar moest hij voor de reguliere bestuurlijke activiteiten afhaken, omdat een kwaadaardige ziekte van zijn pancreas was ontdekt. Niettemin bleef hij tot zijn laatste dagen geïnteresseerd in en actief betrokken bij het wel en wee van *Medische Geschiedenis Nederland* en ontving hij bestuurders en pleitbezorgers daarvan bij hem thuis, omdat hijzelf tot reizen niet meer in staat was. Dat tekent zijn betrokkenheid en doorzettingsvermogen.

Willem Cense, tijdens zijn ontvangst van de burgemeester van Urk P.C. van Maaren in het Trefpunt MGN op 22 oktober 2014.

Wij gedenken hem in dankbaarheid!

3e Witness Seminar op 16 maart 2016

Het begin van de open-hartchirurgie in Nederland

Een gesprek met de pioniers o.l.v. Anno van der Tol, chirurg n.p.

Deze bijeenkomst is een vervolg op de succesvolle Witness Seminars over ‘De geschiedenis van de Kinderchirurgie’ en ‘De geschiedenis van de niervervangende therapie’. Tijdens de ochtend- en middagsessie (10.30-12.30 / 13.30-15.30 uur) spreken de deelnemers o.l.v. Anno van der Tol over de lotgevallen van de vroege open-hartchirurgie in Nederland, over de organisatie van het specialisme, de eerste ingrepen, de ontwikkeling van de extracorporele circulatie, en zoveel meer dat onderdeel was van deze spannende begintijd.

Aan tafel treft u onder andere prof. Jan Homan van der Heide (Groningen) als de primus inter pares; Hans Huysmans (Leiden); Max Haalebos (Rotterdam); Kees Jongma (Rotterdam); Jaap Bredée (Utrecht); Freddy Vermeulen (Utrecht) en Leon Eisman (Amsterdam).

Een klein gezelschap van belangstellenden kan dit tafelgesprek volgen vanaf de tweede ring. Tijdens de lunchpauze is er volop ruimte voor ontmoeting en gesprek. U kunt zich hiervoor opgeven via het secretariaat van de NVMG (secretariaat@nvmg.nl). Uw bijdrage in de kosten van de catering (€ 25) kunt ter plaatse voldoen.

Boek van Anton van Hooff

In de vorige Nieuwsbrief is uitvoerig verslag gedaan van de boeiende lezing die Anton van Hooff heeft gehouden op de Vriendendag van het Trefpunt Medische Geschiedenis op Urk, waarbij ook veel leden van de NVMG aanwezig waren. Veel aanwezigen gaven te kennen te willen beschikken over een schriftelijke weergave van zijn voordracht. Hij kondigde aan dat zijn voordracht de kern bevatte van een boek waaraan hij bezig was. Dat boek is inmiddels - in november 2015 – verschenen en in de boekhandel en via internet verkrijgbaar.

De titel: *Sterven in stijl. Leven met de dood in de klassieke oudheid*. Uitgeverij Ambo / Anthos Geïllustreerd, 284 bladzijden. Prijs: € 22,90.

Nieuws van Stichting Historisch Verpleegkundig Bezit

STICHTING HISTORISCH VERPLEEGKUNDIG BEZIT

bezoekadres t.z.t.: Foksdiep 2 8321 MK Urk
telefoon 2016 06 57395653
postadres: Walcheren 87 3524 ZR Utrecht
SHVB@verpleegkundigerfgoed.nl
www.verpleegkundigerfgoed.nl
BIC: INGBNL2A
IBAN: NL54INGB0005252180
KvK Leiden: 41167202

Sedert januari 2016 staat het werk van SHVB vrijwel geheel in het teken van de naderende verhuizing. Selecteren, inpakken, afbreken en opruimen zijn de voornaamste activiteiten. Inmiddels gaat de uitleen van historisch materiaal gewoon door; het lijkt wel alsof instanties en musea aanvoelen dat dit straks moeilijker gaat worden vanwege de huidige problemen inzake Foksdiep 2. Op de valreep

stromen de verzoeken binnen.....

Het zal de meesten van u bekend zijn dat het pand Foksdiep 2 - in bezit van de SCME - thans nog

wordt gebruikt door huurders van de vorige eigenaar. Onderhandelingen over het vertrek van deze huurders vóór de uiterste datum van hun recent verlengde contract hebben tot nu toe geen resultaat gehad. Deze situatie heeft voor SHVB enerzijds tot gevolg dat SHVB volgens afspraak met SCME de huurpenningen ontvangt; anderzijds is het gevolg dat SHVB haar collectie ingepakt en wel op het terrein van de verhuizer op Urk zal opslaan totdat Foksdiep 2 daadwerkelijk voor SHVB beschikbaar komt. Eén van de opslagcontainers

Het cirkelbed werd lange tijd gebruikt voor patiënten met rugwervelfracturen. Dank zij het bed konden patiënten met rugletsel of verlammingen door één persoon worden verpleegd, ook thuis. De patiënt kon gedraaid worden van rugligging naar buikligging dan wel van de rechterzij naar de linkerzij zonder dat er aan haar/hem getrokken of gesjord hoefde te worden.

kan open, zodat de uitleen van SHVB objecten op beperkte schaal toch doorgang kan vinden. Gelukkig heeft SHVB tegen een redelijke prijs een kantoorruimte in Amersfoort gevonden waar het team

vrijwilligers eens per twee weken zal blijven werken aan de beschrijving van de collectie. Zo blijft het team bijeen. Natuurlijk hopen bestuur en alle medewerkers dat deze situatie snel doorbroken wordt. Het is een onaangenaam gegeven, maar SHVB houdt goede moed voor de toekomst.

Delen van de collectie zijn momenteel door uitleen aan diverse instanties elders te bezichtigen; u kunt telkens op de SHVB website lezen waar deze zich bevinden. Onlangs zijn de vitrines in de colloquiumzaal verplaatst en in aantal uitgebreid. In overleg met mevrouw Bierman wordt ook historisch verpleegkundig materiaal in Foksdiep 6 geplaatst totdat de

beoogde ruimte vrij komt.

SHVB wenst u een mooi voorjaar en vele interessante activiteiten,

Ida van Deth-Ruys, coördinator collectiewerk

Video's van Kopstukken

ORAL HISTORY OP URK

In de jaren tachtig ondernam de Nijmeegse hoogleraar medische geschiedenis Daniël de Moulin een uniek project. Hij liet leidende medici terugblikken op hun levensloop, carrière en vakgebied, en legde de gesprekken vast op video. Onlangs zijn de video's gedigitaliseerd. Op Urk krijgen de video's nu de aandacht die ze verdienen in een tweemaandelijks reeks bijeenkomsten. De bijeenkomsten worden namens de NVMG georganiseerd door het Trefpunt Medische Geschiedenis (Urk), in samenwerking met de Medisch-historische Club D. de Moulin (Nijmegen).

Tweede bijeenkomst: Marius Tausk (1902-1990)

24 maart 2016

Prof. dr. Marius Tausk was een invloedrijk endocrinoloog en de man achter het farmaceutisch bedrijf Organon. Tausk droeg veelvuldig bij aan nieuwe ontwikkelingen op zeer verschillende gebieden binnen de endocrinologie, zoals de ontdekking van de corticosteroiden (met T.Reichstein, Nobelprijswinnaar in 1950) en de ontwikkeling van de orale contraceptieve pil. De faculteit Geneeskunde van de Universiteit Utrecht benoemde hem in 1937 tot privaatchoort en in 1956 tot buitengewoon hoogleraar met de cryptische leeropdracht 'theoretische endocrinologie' (Lequin en Thijssen, *NTvG* 2002, 327). Een onbetwist 'kopstuk' van de endocrinologie in Nederland.

Programma

Dagvoorzitter: Karine van 't Land, medisch-historicus en jeugdarts

10.30-11.30 Inleiding door Dr. Annemarie de Knecht-van Eekelen

Bijdragen van mensen uit de directe omgeving van prof. Tausk, o.a. van zijn zoon R.J.M. Tausk.

11.30-12.00 *Video, eerste deel*

LUNCH

13.00 *Video, tweede deel*

14.00 Plenaire bespreking, discussie

15.00 Afsluiting bijeenkomst

Plaats: Foksdiep 4, 8321 MK Urk.

Kosten: inclusief de lunch, € 20.

Aanmelden: secretariaat@nvmg.nl

Gelaten naar Gelaat, impressie van de 9e Domusdag

Het gelaat en de medicus

GELATEN moet ik toezien hoe bus 295 juist wegrijdt van het Busstation aan de achterzijde van Utrecht CS. Dit ondanks een sprintje vanaf de te laat gearriveerde Intercity uit Zwolle. De 9e Domusdag begint zonder mij en nog een paar lotgenoten. Dus moet ik de opening door voorzitter Harry Hillen missen en schuif aan tijdens de voordracht van KNMG- directeur Wendela Hingst. Toevallig bezorgt mij dit een strategisch plekje en ik kan daardoor de Inleiding van onze grote roerganger Mart van Lieburg voor uw allen vastleggen in beeld en geluid. Op onnavolgbare wijze goochelt Mart met cyclopen, homo duplex, dubbelgangers en komt uit bij de Mona Lisa. Zie hier als u dat stukje alsnog wilt meemaken of opnieuw herbeleven: <https://youtu.be/q1cNaTevFQM>

Tronies

De 9e Domusdag met als thema 'Het gelaat en de medicus' is ook dit jaar goed voor een volle zaal op die bewuste 11 december 2015. Nog even is er een discussie over het ontbreken van een tandheelkundige voordracht in het officiële programma. Dat wordt na de middag enigszins goedge maakt. Inmiddels is het hoog tijd voor de eerste spreker, Michael Kwakkelstein die als

kunsthistoricus op eminente wijze de aanwezigen aan de hand meeneemt langs het werk van het veelzijdig genie Leonardo DaVinci. DaVinci, die portretjes ter grootte van een postzegel maakte in het zakboekje dat aan zijn broekriem bungelde tijdens zijn omzwervingen door Turijn. Deze portretjes (vaak tronies) verwerkte hij vervolgens in zijn schilderijen. Toen hij met het opus magnum 'het laatste avondmaal' ten behoeve van het klooster aan de slag was, kreeg hij commentaar dat het allemaal wel wat lang duurde. Hij riposteerde dat hij nog steeds op zoek was naar de juiste tronie voor de persoon van Judas. 'Maar als het sneller moest zou hij wel genoeg nemen met de tronie van de abt van het klooster.....'

Universiteitshistoricus Willem Otterspeer leidt ons naar de Senaatskamer in Leiden, waar 'het expressieve gebaar' van de Hooggeleerden aanleiding is tot bespiegelingen. De beroemde professorenportretten. 'Het lichaam volgt de mond, de hand heeft een eigen gebaar'. Ooit was gebarentaal 'het tweede gezicht'. Arko Oderwald heeft het als medisch-filosoof over de fysionomie van het gelaat. Van geestesziekte tot geelzucht. Zelfs Botox komt ter sprake.

Scalpel en Facies

De Lunchpauze biedt de gelegenheid voor een *tête a tête* met deelnemers aan de 9e Domusdag. Omdat een spreekster verhinderd is, kan ook de Tandheelkunde nog aan bod komen. Zoals Michael Eijkman stelt: 'wij zitten de gehele dag boven het gelaat van de patiënt'. Tandheelkunde maakt soms onderdeel uit van reconstructies van het gelaat. Het is meteen een natuurlijk overstapje naar de lezing van de volgende spreker, plastisch chirurg Klaas Marck, die de nadruk legt op de oorlogschirurgie met ingrijpende gelaatsreconstructies. Voor de plastisch chirurg zijn scalpel en facies een twee-eenheid. Er is een doorgaande lijn naar microchirurgie en de succesvolle cosmetische chirurgie (jaarlijks goed voor 47 miljard dollar in USA). Wouter de Herder toont als endocrinoloog de effecten van een overmaat aan groeihormoon, zoals het gigantisme. Dat brengt hem tot een fascinerende verklaring voor het Bijbelverhaal waarin de fragiele David het kon winnen van de reus Goliath. De reus zou door een hemianopsie, een gedeeltelijke gezichtsvelduitval (veroorzaakt door een veronderstelde hypofysaire tumor) David niet goed gezien hebben. David kon Goliath daarom vellen met een goed gemikte werpsteen. Als uitsmijter komt biologisch psychologe Dorret Boomsma ten tonele. Tweelingonderzoek levert nog steeds verrassende bevindingen op (tweelingenregister.org). Het is bijvoorbeeld niet moeilijk om op een foto te zien welk van de tweeling een stevige roker is. Het effect van nature (genetica) en nurture (omgevingsfactoren) komen hier samen. Ik vond het weer een geweldige dag!

Jan Taco te Gussinklo

Korte impressie 1^e cursusdag Medische Geschiedenis 2016

De eerste cursusdag van de NVMG in 2016 werd gehouden op 5 februari 2016 op het Trefpunt op Urk. De ontvangst was om 10:00 uur en om 10:30 uur stipt begon de cursus, met 43 cursisten. Het ochtendcollege werd verzorgd door professor Mart van Lieburg. Hij begon ooit de cursus en staat bekend als een begenadigd docent. Het onderwerp van deze cyclus is 'de medische geschiedenis wereld' in een chronologisch perspectief. Aan de hand van een hand-out met daarop per tijdvak de belangrijkste medisch historische titels van boeken, werd de vroege medische geschiedenis in een overzichtsperspectief geplaatst. Er werd aandacht besteed aan de betekenis van het monotheïstische denken van 'de enkelvoudige waarheid' voor de ontwikkeling van de Westerse geneeskunde. De traditionele geneeskunde wist zich naast dit spoor van natuurfilosofische en natuurwetenschappelijke geneeskunde veelal te handhaven. Voor de Chinese geneeskunde werd dit verder uitgewerkt voor de complementaire lokalistisch-ontologische en holistisch-functionele ziekteconcepten. Mooie details werden geboden als de hoogstaande chirurgische geneeskunde in het midden van het tweede decennium in de in India die verloren ging vanwege de overgang van het lokalistische naar een holistische Indiase geneeskunde. Elementen van de niet-Westerse geneeskunde werden in de Europese geneeskunde geïntroduceerd door onder meer de transculturele psychiatrie en transculturele verloskunde.

Behalve de plaatjes van de boeken zijn ook de boeken als bronnen zelf fysiek aanwezig. De locatie heeft dus ook de mogelijkheid om voor nadere verdieping deze bronnen te raadplegen.

Het college is niet samen te vatten vanwege zijn enorme hoeveelheid raakvlakken die ogenschijnlijk zomaar uit het referentiekader van de docent worden gepresenteerd. Het stimuleert enorm om hier vanuit verder naar kennis te zoeken. En die mogelijkheid is er dus.

De lunch bestond uit de lokale specialiteit; een bordje onovertroffen vis van 'De Jongens van de Fant'. Met eventueel ook een broodje ham en kaas was dit een prima verzorgde lunch.

Het middagcollege werd verzorgd door Karina van 't land. Zij werkt als jeugdarts, is voorzitter van de medisch historische club *De Moulin* in Nijmegen en daarnaast verzilvert zij binnenkort haar studies geneeskunde en geschiedenis met een proefschrift over de middeleeuwse geneeskunde. Zij trakteerde ons op een mooi gestructureerd college Arabische en vroeg middeleeuwse geneeskunde. Op een prettige manier voerde zij ons langs de pluriforme samenleving van de Arabische maatschappij. Zij verhaalde hoe Galenus en Rufus in het Arabisch worden overgezet, aangevuld met individuele

ervaringen van de vertalers. De geneeskunde mocht vooral geen prognose stellen want dat zou concurrerend en dus tegen de goddelijke wil zijn. De geneeskunde ging uit van de natuurwetten en niet van de oorzaken.

Een opvallende link die zij maakte is dat wij dit als zeer 'van nu' kunnen opvatten. De thans zo in zwang zijnde RCT (Randomized Clinical Trial) gaat op de zelfde wijze uit van het verband of iets een effect heeft en in niets van een werkingsmechanisme..... Via Avicenna, die veel heeft geschreven maar waarschijnlijk vooral niet heeft gepraktiseerd, ging zij naar een verhandeling over de zwarte dood. Dit deed zij aan de hand van mooie klassieke citaten aangevuld met resultaten van zeer recent onderzoek. Na twee uur college in de middag was er koffie ten afscheid en ging een ieder ruim voldaan over het verloop van de cursusdag huiswaarts.

Zo hadden we dus een dag met een tweetal colleges in twee totaal verschillende stijlen. Van Lieburg op zijn kenmerkende flamboyante manier en een prachtig helder gestructureerd college van Van 't Land. Als commissie waren we erg blij met haar inbreng.

We kijken terug op een in een prima sfeer verlopen mooie dag medische geschiedenis en verheugen ons nu al op volgende dagen!

Frits Schuitemaker

Excursie naar Gent op 28 mei 2016

Commissie Geschiedenis der Verpleegkunde, CGV.

Op 28 mei 2016 organiseert de CGV een excursie naar Gent. Het programma ziet er in grote lijnen als volgt uit:

De bus vertrekt om 9:00 uur van Breda CS. Om 11:00 uur is de aankomst in Gent. Dan wordt eerst een rondvaart gemaakt door het middeleeuwse centrum van Gent. Tussen 12:00 en 13:30 uur kunt u op eigen gelegenheid de stad bezichtigen en de lunch gebruiken. Om 14:00 uur is de aankomst in het museum Guislain, waar een rondleiding is georganiseerd onder leiding van een gids, door de tijdelijke tentoonstelling 'Schaamte'. Na de rondleiding is er gelegenheid om de vaste collectie te bezoeken of 'Kunst van Outsiders' te bezichtigen. Om 16:30 uur is er een lichte maaltijd – met drankje aangeboden door museum Guislain. Om 17:30 uur vertrekt de bus weer naar Breda, de verwachte aankomst in Breda is 19:00 uur.

Indien u wilt deelnemen, verzoeken wij u vóór 1 mei 2016 aan te melden bij Tine Casimir:

Per e-mail: tinecasimir@hotmail.com

Per post: M.J. Casimir- de Graaf, De zegge 7, 5591 TT Heeze

Per telefoon: 040-2060966

De kosten voor deze excursie zijn € 60,00 voor leden van de NVMG

Voor niet-leden € 65,00

Wilt u dit bedrag voor 1 mei overmaken op:

NL 25 INGB 0006 2655 76 t.n.v. penningmeester NVMG te Utrecht,

o.v.v. Excursie Gent 28 mei 2016 en uw naam !

Agenda

16 maart 2016	Witness seminar Open-hartchirurgie
24 maart 2016	Kopstukkenbijeenkomst (afl. 2): Marius Tausk
23 april 2016	Algemene ledenvergadering , met ook een inhoudelijk programma (wordt t.z.t. bekend gemaakt)
28 mei 2016	Excursie Dr. Guislain Museum in Gent (België)
15 september	Werkconferentie georganiseerd door de SHVB voor docenten MBO en HBO van de verpleegkundige opleidingen.
7 oktober 2016	Cursus Medische Geschiedenis
4 november 2016	Cursus Medische Geschiedenis
19 november 2016	Verpleegkundig Historische Dag : Religie en verplegen

Tenzij anders vermeld vinden bovenstaande activiteiten plaats in:

Trefpunt voor de Medische Geschiedenis in Nederland (TMGN)

Foksdiep 4

8321 MK Urk

www.tmg.nl

Zie ook: www.nvmg.nl